

3. Zasadnutie Mládežníckej rady pri Rade mládeže Slovenska

Téma: Občianska participácia

VÝSKUMNÁ ANALÝZA FOKUSOVEJ SKUPINY

Analytický dokument založený na kvalitatívnom prepise zasadnutia poradného panelu dopĺňa dáta podporné dáta získané z dotazníku.

V texte používam označenia ako mladí, účastníci alebo členovia panelu v rodovo univerzálnom význame. Pojmy sú používané kolektívne a zahŕňajú všetky rodové identity.

1. Úvod

Zasadnutie poradného panelu bolo tematicky zamerané na skúsenosti mladých s občianskou participáciou. Diskusia sa dotýkala viacerých oblastí:

- charitatívnej a dobrovoľníckej angažovanosti,
- informovanosti o participatívnych nástrojoch,
- fungovania školských a mládežníckych parlamentov,
- skúseností so zastupiteľstvami a participatívnym rozpočtom,
- zapájania mladých do tvorby verejných politík.

Cieľom stretnutia nebolo vytvoriť reprezentatívny obraz celej mládeže, ale pomenovať skúsenosti a bariéry, ktoré sa objavujú v prostredí tejto skupiny mladých ľudí.

Diskusia ukazuje, že záujem o participáciu existuje, no je výrazne podmienený prostredím, v ktorom sa mladí pohybujú.

2. Metodologická poznámka

Výstup je založený na hĺbkovej obsahovej analýze kvalitatívneho prepisu diskusie poradného panelu

Analytický postup zahŕňal:

- identifikáciu opakujúcich sa tém,
- kategorizáciu výpovedí do tematických okruhov,
- interpretáciu hodnotových a systémových kontextov,
- syntézu kľúčových fenoménov.

Zistenia reflektujú skúsenosť konkrétnej skupiny mladých a nemožno ich automaticky generalizovať na celú populáciu.

Tu je rozpracovaná, analyticky prehĺbená verzia celej časti 3, s väčším dôrazom na interpretáciu, kontext a vnútorné napätia – stále metodologicky bezpečne a bez čísel.

3. Participácia ako príležitostná a selektívna aktivita

Diskusia ukazuje, že občianska angažovanosť v podobe charity a pomoci sa v skúsenosti účastníkov neformuje ako systematický a dlhodobý nastavený záväzok, ale skôr ako reakcia na konkrétnu situáciu, impulz alebo osobný vzťah k téme.

Zapájanie sa je teda skôr situačné než štrukturálne. Mladí nereflektujú pomoc ako pravidelnú súčasť svojej identity, ale ako rozhodnutie viazané na konkrétny moment, ktorý ich emocionálne alebo hodnotovo osloví.

3.1. Charita a pomoc ako reakcia na konkrétny podnet

Účastníci opisovali svoje zapojenie do charity prevažne ako selektívne. Rozhodnutie pomôcť je často viazané na:

- aktuálnu spoločenskú udalosť,
- osobnú skúsenosť,
- konkrétny príbeh, ktorý vyvolá emocionálnu odozvu,
- výzvu, ktorá sa objaví v ich bezprostrednom informačnom priestore.

Z výpovedí vyplýva, že pomoc sa aktivuje najmä vtedy, keď je téma dostatočne viditeľná a osobne zrozumiteľná. Nejde o automatizovaný návyk (napríklad pravidelný príspevok bez ohľadu na okolnosti), ale o vedomé a individuálne rozhodnutie.

Zároveň sa ukazuje pluralita foriem pomoci. Niektorí účastníci inklinujú k finančným príspevkom, iní uprednostňujú:

- darovanie hmotných vecí,
- zapojenie sa do zbierok,
- alebo investovanie vlastného času formou dobrovoľníctva.

Darovanie času je v diskusii často prezentované ako „prirodzenejšia“ alebo dostupnejšia forma angažovanosti, najmä v období štúdia.

Dôležitým zistením je aj to, že pravidelné darcovstvo nie je v sociálnom okolí účastníkov vnímané ako norma. Pomoc sa javí ako individuálne rozhodnutie konkrétneho človeka.

3.2. Bariéry zapojenia

Diskusia odhalila viacero vrstiev bariér, ktoré vplývajú na mieru zapojenia mladých do charity a širšej participácie.

Ekonomické obmedzenia

Účastníci poukazovali na to, že obdobie štúdia je spojené s obmedzenými finančnými

zdrojmi. Mnohí mladí kombinujú školu s brigádami alebo čiastočnou pracovnou aktivitou, čo redukuje ich disponibilný čas aj finančnú flexibilitu.

Pomoc sa tak musí „zmestiť“ do existujúcich záväzkov, čo znižuje pravdepodobnosť pravidelného zapojenia.

Potreba ekonomickej samostatnosti

Z výpovedí vyplýva, že mladí často smerujú svoje zdroje primárne k zabezpečeniu vlastnej stability. V tejto fáze životného cyklu môže byť prioritou budovanie vlastného zázemia, čo prirodzene obmedzuje ochotu dlhodobo sa finančne viazať.

Psychická únava a preťaženie

Zaujímavým momentom diskusie je reflexia vyčerpanosti u tých mladých, ktorí sú aktívni vo viacerých organizáciách súčasne.

Angažovanosť bez adekvátnej podpory môže viesť k preťaženiu, čo následne znižuje udržateľnosť participácie. Vzniká tak paradox: tí najaktívnejší sú zároveň najzraniteľnejší voči vyhoreniu.

Napätie medzi ochotou a kapacitou

Celkovo táto časť diskusie odhaľuje napätie medzi deklarovanou ochotou pomáhať a reálnymi kapacitami mladých.

Na jednej strane je prítomná:

- citlivosť na spoločenské témy,
- ochota reagovať na konkrétne výzvy,
- schopnosť mobilizovať sa v situácii, ktorá je hodnotovo blízka.

Na druhej strane však participácia naráža na:

- ekonomické limity,
- časové obmedzenia,

- absenciu stabilných mechanizmov,
- a nedostatok kolektívnej podpory.

Participácia sa tak v skúsenosti účastníkov javí ako potenciál, ktorý sa aktivuje najmä v krízových alebo výrazne viditeľných momentoch, no menej často prechádza do systematickej, dlhodobo udržateľnej formy občianskej angažovanosti.

4. Informačné bariéry

Jednou z najsilnejších tém diskusie bola informovanosť. Účastníci sa opakovane vracali k tomu, že problém participácie nespočíva len v motivácii mladých, ale aj v tom, ako sa k nim dostávajú informácie o možnostiach zapojenia.

Z výpovedí vyplýva, že príležitosti k participácii sa šíria predovšetkým medzi už aktívnymi mladými. Informácie cirkulujú v relatívne uzavretej komunite – medzi ľuďmi, ktorí sa poznajú, sledujú rovnaké organizácie alebo sa pohybujú v rovnakom prostredí. Len zriedkavo sa tieto podnety dostanú mimo tejto siete.

Ako možnú bariéru účastníci pomenovali fungovanie sociálnych sietí. Vnímajú, že participatívny alebo občiansky obsah sa nešíri prirodzene k širšiemu publiku, ale zostáva najmä v okruhu tých, ktorí už podobné témy vyhľadávajú. Digitálne prostredie tak podľa ich skúsenosti skôr posilňuje existujúce bubliny, než aby otváralo nové publikum.

Zároveň zaznelo, že v regiónoch mladí často nemajú jasnú orientáciu v tom, kto je v ich okolí pracovník s mládežou, na akú organizáciu sa môžu obrátiť alebo čo konkrétne pojem participácia zahŕňa. Ak chýba konkrétna osoba, inštitúcia alebo zrozumiteľné vysvetlenie, participácia zostáva abstraktným pojmom bez praktického ukotvenia.

Nejasnosť pojmov a absencia viditeľných kontaktných bodov tak znižujú pravdepodobnosť zapojenia. Participácia sa v tomto kontexte nejaví ako nedostatok nástrojov, ale ako problém ich viditeľnosti, zrozumiteľnosti a lokálnej dostupnosti.

5. Mládežnícke a školské parlamenty

5.1. Rozdiel medzi formálnou existenciou a reálnou činnosťou

Skúsenosti účastníkov poukazujú na výraznú heterogenitu fungovania mládežníckych a školských parlamentov. Diskusia ukazuje, že medzi jednotlivými mestami a školami existujú zásadné rozdiely nielen v miere aktivity, ale aj v kvalite podpory a reálnom vplyve týchto štruktúr.

V niektorých prípadoch parlamenty existujú prevažne formálne – sú zapísané, majú štatút alebo členov, no ich činnosť je minimálna, nepravidelná alebo málo viditeľná. Účastníci spomínali aj nízku transparentnosť výberu členov či slabú komunikáciu smerom k širšej mládeži. Takéto štruktúry síce vytvárajú dojem participácie, no neposkytujú mladým reálny priestor na ovplyvňovanie rozhodnutí.

Naopak, zazneli aj príklady funkčných modelov, kde má parlament jasne definované kompetencie, podporu mesta alebo školy, pridelený rozpočet a konkrétne výstupy. V týchto prípadoch mladí opisujú reálnu skúsenosť s pripomienkovaním projektov či iniciovaním vlastných návrhov.

Z diskusie tak vyplýva, že samotná existencia štruktúry nezaručuje jej efektívne fungovanie. Kľúčovým faktorom je kvalita podpory, jasnosť pravidiel a miera, do akej sú mladí vnímaní ako partneri, nie ako symbolický prvok.

5.2. Školy ako podporný alebo limitujúci faktor

Významnú rolu v participácii zohrávajú školy. Účastníci poukázali na rozdielne postoje vedení škôl, ktoré výrazne ovplyvňujú možnosti zapojenia študentov.

V niektorých prípadoch škola vytvára podporné prostredie – umožňuje uvoľnenie z vyučovania, podporuje aktivity parlamentu a komunikuje participáciu ako legitímnu súčasť vzdelávacieho procesu. Takéto prostredie posilňuje motiváciu mladých a legitimizuje ich angažovanosť.

V iných prípadoch je participácia vnímaná ako sekundárna alebo rušivá aktivita, ktorá narúša vyučovanie. Ak chýba podpora vedenia alebo pedagógov, možnosti parlamentu sú výrazne obmedzené a jeho činnosť závisí od individuálnej iniciatívy jednotlivcov.

Tým vzniká nerovnosť príležitostí a preto možno tvrdiť, že miera participácie mladých nie je daná len ich záujmom, ale aj nastavením konkrétnej inštitúcie. Participácia sa tak stáva závislou od lokálneho kontextu a kultúry školy, nie od systematického rámca.

6. Participatívny rozpočet a zastupiteľstvá

6.1. Nízke povedomie o participatívnom rozpočte

Viacerí účastníci uviedli, že o participatívnom rozpočte sa dozvedeli až v súvislosti s týmto panelom.

Diskusia naznačuje, že nástroj síce existuje, no informácie o ňom sa k mladým nedostávajú systematicky.

6.2. Psychologická bariéra vstupu do politického priestoru

Účasť na zasadnutiach zastupiteľstva je medzi účastníkmi skôr výnimočná skúsenosť.

Ako bariéry zaznievali:

- pocit nepatričnosti,
- obava zo vstupu do formálneho politického prostredia,
- vnímanie napätej politickej kultúry.

Zároveň sa objavila skúsenosť, že prítomnosť mladých môže ovplyvniť atmosféru diskusie smerom k väčšej kultivovanosti.

7. Udržateľnosť a kontinuita aktivizmu

Diskusia otvorila otázku dlhodobej udržateľnosti iniciatív.

Mladé iniciatívy často stoja na malej skupine aktívnych ľudí. Po ich odchode môže dôjsť k oslabeniu alebo zániku projektu.

Zaznela aj reflexia, že model riadený výlučne študentmi bez odbornej podpory môže byť dlhodobo krehký, najmä počas obdobia zvýšenej študijnej záťaže.

To poukazuje na potrebu kombinácie mládežníckeho líderstva a stabilného profesionálneho zázemia.

8. Medzinárodný rozmer participácie

Európsky dialóg s mládežou bol vnímaný ako hodnotný nástroj na prepájanie regionálnych tém s európskou úrovňou.

Účastníci však uviedli, že informácie o tomto nástroji si museli aktívne vyhľadávať. Povedomie o ňom nie je samozrejmé. Participácia na medzinárodnej úrovni je tak dostupná najmä tým, ktorí sú už informačne a organizačne prepojení.

9. Syntetické jadro zistení

Na základe diskusie možno identifikovať niekoľko opakujúcich sa fenoménov:

- Participácia je pre mnohých mladých príležitostnou aktivitou, nie stabilnou súčasťou života.
- Informácie o možnostiach zapojenia sa šíria v úzkych komunitách.
- Funkčnosť participatívnych štruktúr sa výrazne líši podľa regiónu a konkrétnej inštitúcie.
- Školy zohrávajú zásadnú rolu, no ich prístup je nekonzistentný.
- Udržateľnosť iniciatív je oslabená nedostatočnou inštitucionalizáciou.
- Vstup do politického priestoru je pre mladých spojený s psychologickými bariérami.

Participácia sa tak javí ako proces silne závislý od prostredia, podpory a dostupnosti informácií.

Zhrnutie

Diskusia poradného panelu ukazuje, že mladí majú záujem o občiansku participáciu, no ich zapojenie je výrazne ovplyvnené dostupnosťou informácií, podporou inštitúcií a kvalitou existujúcich štruktúr.

Participácia sa v skúsenosti tejto skupiny mladých neformuje ako samozrejímavá súčasť dospievania, ale ako možnosť, ktorá závisí od konkrétneho prostredia.

Základným posolstvom diskusie je, že potenciál mladých existuje. Otázkou zostáva, ako vytvoriť podmienky, aby sa tento potenciál mohol systematicky a udržateľne rozvíjať?